प्रमाणपत्र

श्री.पेटकर सुभाष भगवान यांनी " सोलापूर जिल्ह्यातील अध्यापक विद्यालयांच्या प्रशासनाचा चिकित्सक अभ्यास" या विषयावर एम.फिल् (शिक्षणशास्त्र) या विभागातील संशोधन माझ्या मार्गदर्शनाखाली केले आहे. हा विषय शिक्षणशास्त्र विषयाच्या नियोजन व प्रशासन या उपविभागाखाली येतो.

स्थळ :- बार्शी.

दिनांक :- १० डिसेंबर, २००१.

प्रा.डॉ. आर. एन. इंगोले
एम्.ए.एम्.एड्., पीएच्.डी.
प्रपाठक :
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, बार्शी.

COLLEGE OF EDUCATION Dist Solapur Barsi

प्राचार्य
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
बार्शी.जि.सोलापूर

शिफारस पत्र

श्री. पेटकर सुभाष भगवान यांनी "सोलापूर जिल्ह्यातील अध्यापक विद्यालयांच्या प्रशासनाचा चिकित्सक अभ्यास" या विषयावरील प्रबंध माझ्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला. हा प्रबंध शिक्षणशास्त्रातील एम. फिल् या पदवीसाठी शिवाजी विद्यापिठ, कोल्हापूर, यांस सादर केला.

संशोधनातील माहिती मूलभूत असून जी माहिती इतर ग्रंथातून घेतली आहे, त्यांचा उल्लेख त्या त्या ठिकाणी केला आहे. म्हणून हे शिफारस पत्र देण्यात आले.

स्थळ :- बार्शी.

दिनांक :- १० डिसेंबर, २००१.

प्रा.डॉ. आर. एन. इंगोले
एम्.ए.एम्.एड्., पीएच्.डी.
प्रपाठक :
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, बार्शी.

ऋणनिर्देश

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर, अंतर्गत एम.फिल (शिक्षणशास्त्र) पदवीसाठी "सोलापूर जिल्ह्यातील अध्यापक विद्यालयांच्या प्रशासनाचा चिकित्सक अभ्यास" हा शोध प्रबंध पूर्ण करून सादर करताना मला खूप आनंद होत आहे. या शोध प्रबंधाचा अभ्यास करताना अनेक समस्यांना तोंड द्यावे लागले. अशा परिस्थितीत मी या विषयाचा अभ्यास गुरूवर्य प्रा.डॉ.आर.एन.इंगोले यांच्या मोलाच्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केला. त्यांचे वेळोवेळी मिळालेले योग्य मार्गदर्शन अनेक अडचणी सोडविण्यासाठी मिळालेले सहकार्य यामुळेच मी हा शोध प्रबंध सादर करू शकलो. मी त्यांच्या मार्गदर्शनाबद्दल शतशः ऋणी आहे.

हा अभ्यास करीत असताना ज्या ज्या अध्यापक विद्यालयांना भेटी दिल्या व ज्या ज्या अध्यापक विद्यालयांच्या प्राचार्यांनी सहकार्य केले त्या सर्व अध्यापक विद्यालयाचे प्राचार्य, शिक्षक, कार्यालयीन कर्मचारी या सर्वांच्या बहुमोल सहकार्याबद्दल मी त्यांचा आभारी आहे. जिल्हा परिषद, सोलापूर, माध्यमिक शिक्षण विभाग येथील शिक्षणाधिकारी (मा) व उपशिक्षणाधिकारी (मा) यांनी केलेल्या सहकार्याबद्दल त्यांचा मी ऋणी आहे.

प्राचार्य डॉ वाघ सुहास कृष्णाजी, शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, बार्शी, यांच्या मार्गदर्शनामुळे मला प्रबंध पूर्ण करण्यास उत्तेजन मिळाले. प्रा.डॉ.टी.बी.पाटील व प्रा.डॉ.एस.यु.पवार यांनी संशोधन कार्यात सहकार्य केले. यासर्वांचे मनःपूर्वक आभार. माझे सहकारी श्री.व्ही.बी.घोडके, श्री.बी.डी.सुरवसे,श्री.एस.सी.वाडीकर,श्री.आर.एस.स्वामी, श्री.आर.एस.पडणूर, श्री.डी.एस.पांचाळ यांनी संशोधन कार्यात सहकार्य केले. यासर्वांचे आभार मानतो. संशोधनाच्या माहिती संकलनामध्ये शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, बार्शी, येथील समृद्ध ग्रंथालयाच्या सर्व सुविधा मिळाल्या त्याबद्दल धन्यवाद द्यावे तेवढे थोडेच आहेत.

त्याशिवाय माझे सर्व प्राध्यापक, स्नेही आणि कुटूंबीय यांचेही सहकार्य लाभले. त्याबद्दल या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार. बार्शी येथील चिन्मय कॉम्प्यूटर्सच्या संचालिका सौ.माधवी नंदकुमार कुलकर्णी यांनी स्वच्छ, सुंदर आणि सुरेख टंकलेखन आणि झेरॉक्स करून दिले, त्याबद्दल त्यांचेही आभार.

ठिकाण :- बार्शी.

श्री.पेटकर सुभाष भगवान.

दिनांक :- 10-12-2001

संशोधक.

अनुक्रमणिका

प्रकरण	शीर्षक/उपशीर्षक.	पान क्रमांक.
	अनुक्रमणिका.	I
	परिशिष्टये.	V
	कोष्टकांची यादी.	VI
	आलेखांची यादी.	VIII
	नकाशा.	IX
प्रकरण १	प्रस्ताविका.	१
	१.0१ संशोधनाची पार्श्वभूमी.	२
	१.0२ संशोधनाचा विषय.	४
	१.0३ संशोधनाची उद्दिष्टये.	६
	१.0४ संशोधनाची गरज व महत्व.	७
	१.0५ संशोधनाची व्याप्ती व मर्यादा.	८
	१.0६ प्रकरणांचे नियोजन.	८
प्रकरण २	संबंधित साहित्याचा व संशोधनाचा अभ्यास.	१0
	२.0१ प्रस्तावना.	११
	२.0२ संबंधित साहित्याचा अभ्यास.	१२
	२.0३ संबंधित संशोधनाचा अभ्यास.	१३
	२.0४ समारोप.	२८
प्रकरण ३	अध्यापक विद्यालयाचे महत्व.	३0
	३.0१ प्रस्तावना.	३१
	३.0२ सेवापूर्व प्रशिक्षण.	३१
	अ. क्षमता.	३१
	१. संदर्भ. २. संबोध. ३. आशय. ४. शैक्षणिक व्यवहार. ५. शैक्षणिक उपक्रम. ६. शैक्षणिक साहित्य निर्मिती व वापर. ७. मूल्यमापन. ८. व्यवस्थापन. ९. पालक संपर्क १0. समाज संपर्क.	

प्रकरण	शीर्षक/उपशीर्षक.	पान क्रमांक.
	३.०२ ब. बांधिलकी. १. विद्यार्थ्यांशी. २. समाजाशी. ३. व्यवसायाशी. ४. उत्तम यशप्राप्तीशी. ५. नैतिक मूल्यांशी.	३५
	क. कृतिकार्य. १. वर्ग. २. शाळापातळी. ३. शालाबाह्य. ४. पालक संपर्क. ५. समाज संपर्क.	३७
	३.०३ सेवांतर्गत प्रशिक्षण. अ. N.P.E. ब. जिल्हा शिक्षण प्रशिक्षण संस्था. क. N.C.T.E.	४०
	३.०४ समारोप.	४३
प्रकरण ४	संशोधनाची कार्यपद्धती.	४५
	४.०१ प्रास्ताविक.	४६
	४.०२ संशोधन पद्धती.	४६
	४.०३ नमुना निवड.	४८
	४.०४ संशोधनाची साधने. १. प्रश्नावली. २. मुलाखती. अ. शिक्षकांच्या मुलाखती. ब. शिक्षणाधिकारी व उपशिक्षणाधिकारी यांच्या मुलाखती. ३. भेटी.	४९
	४.०५ संशोधनाची कार्यपद्धती.	५५
	४.०६ समारोप.	५७
प्रकरण ५	माहितीचे पृथ:करण व अर्थनिर्वचन.	५८
	५.०१ प्रस्तावना.	६०

प्रकरण		शीर्षक/उपशीर्षक.	पान क्रमांक.
	५.०२	प्रश्नावलीच्या सहाय्याने मिळविलेल्या माहितीचे पृथ:करण व अर्थ निर्वचन. अ. प्राचार्याची वैयक्तिक माहिती. ब. अध्यापक विद्यालयांच्या व्यवस्थापनाविषयी माहिती. क. भौतिक सुविधांविषयी माहिती. ड. शिक्षक प्रशासनासंबंधी माहिती. इ. शिक्षकेतर कर्मचा-यांविषयी माहिती. ई. विद्यार्थ्यांच्या प्रशासनाविषयी माहिती. उ. कार्यालयीन कामकाज व दप्तर यांची माहिती. ऊ. आर्थिक प्रशासनाविषयी माहिती.	६०
	५.०३	मुलाखतीद्वारे मिळालेल्या माहितीचे पृथ:करण व अर्थ निर्वचन. अ. शिक्षकांच्या मुलाखतीच्या सहाय्याने मिळालेल्या माहितीचे पृथ:करण व अर्थनिर्वचन. १. शिक्षकांच्या प्रशासनाविषयी माहिती. २. विद्यार्थ्यांच्या प्रशासनाविषयी माहिती. ३. भौतिक सुविधांविषयी माहिती. ४. आर्थिक बाबींविषयी माहिती. ५. प्रशासनात सुचविलेल्या सुधारणा. ब. शिक्षणाधिकारी व उपशिक्षणाधिकारी यांच्या मुलाखतीच्या सहाय्याने मिळालेल्या माहितीचे पृथ:करण व अर्थनिर्वचन. १. सर्वसामान्य माहिती. २. विद्यालयांच्या प्रशासनाविषयी माहिती. ३. प्रशासनात सुचविलेल्या सुधारणा.	१४७
	५.०४	भेटीद्वारे मिळालेल्या माहितीचे पृथ:करण व अर्थनिर्वचन. १. भौतिक सुविधांसंबंधी माहिती. २. शिक्षकांसंबंधी माहिती.	१६०
	५.०५	समारोप	१६२

प्रकरण	शीर्षक/उपशीर्षक.	पान क्रमांक.
प्रकरण ६	सारांश, निष्कर्ष व शिफारशी.	१६३
	६.०१ प्रस्तावना.	१६५
	६.०२ संशोधनाचा सारांश.	१६५
	६.०३ निष्कर्ष. अ. प्रतिसादक प्राचार्यांविषयी निष्कर्ष. ब. अध्यापक विद्यालयांच्या व्यवस्थापनाविषयी निष्कर्ष क. भौतिक सुविधांविषयी निष्कर्ष. ड. शिक्षकांच्या प्रशासनाविषयी निष्कर्ष. इ. शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांविषयी निष्कर्ष. ई. विद्यार्थी प्रशासनाविषयी निष्कर्ष. उ. कार्यालयीन कामकाज व दप्तराविषयी निष्कर्ष. ऊ. आर्थिक प्रशासनाविषयी निष्कर्ष.	१७१
	६.०४ शिफारशी. अ. प्रतिसादक प्राचार्यांविषयी शिफारशी. ब. अध्यापक विद्यालयांच्या व्यवस्थापनाविषयी शिफारशी. क. भौतिक सुविधांविषयी शिफारशी. ड. शिक्षकांच्या प्रशासनाविषयी शिफारशी. इ. शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांविषयी शिफारशी. ई. विद्यार्थी प्रशासनाविषयी शिफारशी. उ. कार्यालयीन कामकाज व दप्तराविषयी शिफारशी. ऊ. आर्थिक प्रशासनाविषयी शिफारशी.	१८०
	६.०५ पुढील संशोधनासाठी विषय. १. "महाराष्ट्रातील वैद्यकीय महाविद्यालयांच्या प्रशासनाचा चिकित्सक अभ्यास." २. "सैनिकी विद्यालयांच्या व्यवस्थापनामध्ये येणाऱ्या समस्यांचा अभ्यास." ३. "महाराष्ट्रातील विनाअनुदानित अभियांत्रिकी महाविद्यालयांच्या प्रशासकीय समस्यांचा चिकित्सक अभ्यास."	१८५

परिशिष्टये.

अनु.क्र.	शीर्षक.	पान क्र.
१.	सोलापूर जिल्ह्यातील अध्यापक विद्यालयांची यादी.	१८८
२.	सोलापूर जिल्ह्यातील अध्यापक विद्यालयांच्या प्राचार्यासाठी प्रश्नावली.	१८९
३.	प्रतिसादक अध्यापक विद्यालयांच्या प्राचार्यांच्या नावाची यादी.	१९५
४.	शिक्षकांसाठी मुलाखत सूची.	१९६
५.	मुलाखत प्रतिसादक शिक्षकांची यादी.	१९८
६.	शिक्षणाधिकारी व उपशिक्षणाधिकारी यासाठीची मुलाखत सूची.	200
७.	मुलाखत घेतलेल्या शिक्षणाधिकारी व उपशिक्षणाधिकारी यांच्या नावाची यादी.	201
८.	संशोधकाने भेटी दिलेल्या अध्यापक विद्यालयांच्या नावाची यादी.	202
	संदर्भ ग्रंथ सूची.	203

कोष्टकांची यादी.

अनु.क्र.	कोष्टक क्र.	कोष्टकांचा मथळा.	पान क्र.
१.	४.१	नमुना निवड - प्रतिसादके.	४९
२.	४.२	प्राचार्यांच्या प्रश्नावलीचे प्रश्नानुसार वर्गीकरण.	५०
३.	४.३	शिक्षकांच्या मुलाखत सूचीची रचना.	५२
४.	४.४	मुलाखतीसाठी शिक्षकांच्या निवडीचे वर्गीकरण.	५३
५.	४.५	शिक्षणाधिकारी/उपशिक्षणाधिकारी यांच्या मुलाखत सूचीची रचना.	५४
६.	४.६	भेटी देण्यासाठी निवडलेल्या अध्यापक विद्यालयांचे वर्गीकरण.	५५
७.	५.१	प्रतिसादक प्राचार्यांचे शैक्षणिक व व्यावसायिक पात्रतेनुसार वर्गीकरण.	६२
८.	५.२	प्रतिसादक प्राचार्यांच्या अनुभवाचे वर्गीकरण.	६४
९.	५.३	अनुदानित व विनाअनुदानित अध्यापक विद्यालयांचे वर्गीकरण.	६६
१०.	५.४	अध्यापक विद्यालयांच्या माध्यमानुसार वर्गीकरण.	६८
११.	५.५	मुलामुलींच्या प्रकारानुसार अध्यापक विद्यालयांचे वर्गीकरण.	६९
१२.	५.६	व्यवस्थापनाच्या प्रकारानुसार विद्यालयांचे वर्गीकरण.	६९
१३.	५.७	विद्यार्थ्यांच्या संख्येनुसार अध्यापक विद्यालयांचे वर्गीकरण.	७०
१४.	५.८	इमारतीचे प्रकारानुसार वर्गीकरण.	७३
१५.	५.९	पिण्याच्या पाण्याच्या सोईनुसार अध्यापक विद्यालयांचे वर्गीकरण.	७७
१६.	५.१०	अध्यापक विद्यालयातील उपलब्ध शैक्षणिक साधनानुसार वर्गीकरण.	८२
१७.	५.११	अध्यापक विद्यालयातील स्त्री व पुरूष शिक्षकांचे वर्गीकरण.	९१
१८.	५.१२	शिक्षक पाठ टाचण बाबतचे वर्गीकरण.	९५
१९.	५.१३	अध्यापनाचे निरीक्षणानुसार प्राचार्यांचे वर्गीकरण.	९७
२०.	५.१४	मासिक सभेतील चर्चेचे वर्गीकरण.	१०२
२१.	५.१५	सेवांतर्गत प्रशिक्षणानुसार वर्गीकरण.	१०५

कोष्टकांची यादी.

अनु.क्र.	कोष्टक क्र.	कोष्टकांचा मथळा.	पान क्र.
२२.	५.१६	प्रशिक्षणास शिक्षकांच्या प्रतिसादाचे वर्गीकरण.	१०६
२३.	५.१७	विद्यालयातील शिक्षकेतर कर्मचारी प्रमाणाचे वर्गीकरण.	१०८
२४.	५.१८	विद्यालयातील अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याच्या प्रयत्नांचे वर्गीकरण.	११२
२५.	५.१९	गैरहजर विद्यार्थ्यांविषयी उपायाचे वर्गीकरण.	११२
२६.	५.२०	सराव पाठांची संख्या पुरेशी सांगणाऱ्या प्राचार्यांचे वर्गीकरण.	११५
२७.	५.२१	सराव पाठातील विद्यार्थ्यांच्या कमतरतेचे वर्गीकरण.	११६
२८.	५.२२	सराव पाठातील कमतरता कमी करण्याचे वर्गीकरण.	११८
२९.	५.२३	सराव पाठासाठी शाळांचे उपलब्धतेनुसार वर्गीकरण.	१२०
३०.	५.२४	पठनिरीक्षण व्यवस्थित होण्यासाठी प्रयत्नानुसार वर्गीकरण.	१२२
३१.	५.२५	अभ्यासात मागे पडलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी केलेल्या उपायांचे वर्गीकरण.	१२४
३२.	५.२६	शिक्षकांना करावी लागणारी अवांतर कामानुसार वर्गीकरण.	१२६
३३.	५.२७	वैयक्तिक उपक्रमानुसार वर्गीकरण.	१२८
३४.	५.२८	विद्यार्थ्यांची आरोग्य तपासणीचे वर्गीकरण.	१२९
३५.	५.२९	विद्यार्थ्यांच्या हजेरीचे वर्गीकरण.	१३१
३६.	५.३०	फाईल व रजिस्टरच्या उपलब्धतेनुसार वर्गीकरण.	१३७
३७.	५.३१	विद्यालयांमध्ये वर्षभरातील केलेला किरकोळ दुरूस्तीच्या खर्चानुसार वर्गीकरण.	१४०
३८.	५.३२	शासनाच्या नियमानुसार देण्यात येणाऱ्या पगारानुसार विद्यालयांचे वर्गीकरण.	१४४
३९.	५.३३	शिक्षकांचे शैक्षणिक व व्यावसायिक पात्रतेनुसार वर्गीकरण.	१४८
४०.	५.३४	शिक्षकांच्या अनुभवाचे वर्गीकरण.	१४९
४१.	५.३५	अध्यापन पद्धतीनुसार वर्गीकरण.	१५०
४२.	५.३६	सूक्ष्म अध्यापन पाठाच्या कौशल्याचे वर्गीकरण.	१५२
४३.	५.३७	सांस्कृतिक कार्यक्रमानुसार वर्गीकरण.	१५४
४४.	५.३८	विभागाच्या कामानुसार वर्गीकरण.	१५५

आलेखांची यादी.

अनु.क्र.	कोष्टक क्र.	शीर्षक.	पान क्र.
१.	५.१	प्रतिसादक प्राचार्याचे शैक्षणिक व व्यावसायिक पात्रतेनुसार वर्गीकरण.	६१
२.	५.२	प्रतिसादक प्राचार्यांचे अनुभवाचे वर्गीकरण.	६३
३.	५.३	अनुदानित अध्यापक विद्यालय, विनाअनुदानित अध्यापक विद्यालय यांचे वर्गीकरण.	६५
४.	५.४	अध्यापक विद्यालयांच्या माध्यमानुसार वर्गीकरण.	६७
५.	५.८	इमारतीच्या प्रकारानुसार अध्यापक विद्यालयांचे वर्गीकरण.	७२
६.	५.१०	अध्यापक विद्यालयांचे उपलब्ध शैक्षणिक साधनानुसार वर्गीकरण.	८१
७.	५.११	अध्यापक विद्यालयातील स्त्री व पुरूष शिक्षकांचे वर्गीकरण.	९०
८.	५.१३	अध्यापन निरीक्षणानुसार प्राचार्यांचे वर्गीकरण.	९६
९.	५.१५	सेवांतर्गत प्रशिक्षणानुसार वर्गीकरण.	१०४
१०.	५.१८	विद्यालयातील अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याच्या प्रयत्नांचे वर्गीकरण.	१११
११.	५.२२	सराव पाठातील कमतरता कमी करण्याचे वर्गीकरण.	११७
१२.	५.२३	सराव पाठासाठी शाळेच्या उपलब्धतेनुसार वर्गीकरण.	११९
१३.	५.२५	अभ्यासात मागे पडलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी केलेल्या उपायांचे वर्गीकरण.	१२३
१४.	५.२७	वैयक्तिक उपक्रमानुसार वर्गीकरण.	१२७

नकाशा.

नकाशा क्र.	नकाशाचे नाव.	पान क्र.
१.	सोलापूर जिल्ह्यातील अध्यापक विद्यालयांचे स्थान दर्शविणारा नकाशा.	X

सोलापूर जिल्ह्यातील अध्यापक विद्यालयांचे स्थान दर्शविणारा नकाशा .

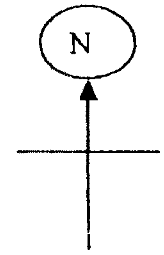

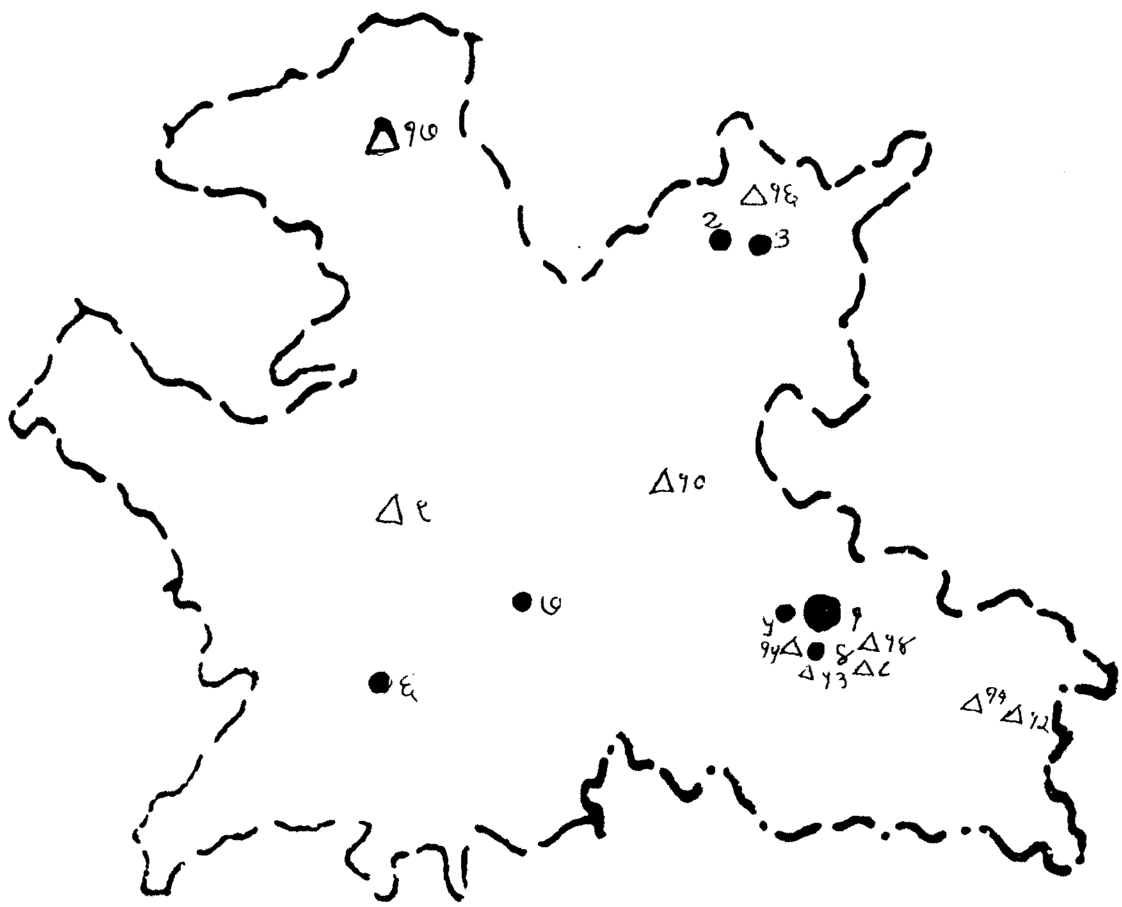

सूची .

● अनुदानित अध्यापक विद्यालये .

△ विनाअनुदानित अध्यापक विद्यालये .

0 40 80 120 KM

अध्यापक विद्यालयांच्या नंबर प्रमाणे नांव व स्थान परिशिष्ट "क्र. १" मध्ये पहावे.